

अन्य साहित्य संमेलन या योजनेचे नाव
“जिल्हा साहित्य संमेलन” करुन जिल्हा
साहित्य संमेलनाच्या अनुदानात वाढ
करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
मराठी भाषा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: रासांधो-२०२३/प्र.क्र.४८/भाषा-३,
नवीन प्रशासकीय इमारत, ८ वा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : ०३.१०.२०२४

वाचा :-

१. मराठी भाषा विभाग, शा.नि. क्र.रासांधो-१०१२/प्र.क्र.१२६/२०१२/भाषा-३, दि. १७.०४.२०१५
२. मराठी भाषा विभाग, शा.नि. क्र.रासांधो-१०१५/प्र.क्र.१११/२०१५/भाषा-३, दि. १६.०१.२०१६
३. मराठी भाषा विभाग, शा.नि. क्र.रासांधो-१०१५/प्र.क्र.१११/२०१५/भाषा-३, दि. २६.०६.२०१९
४. सचिव, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ यांचे जा.क्र. सासंम/प्रकाशने/प्र.क्र. ४०५/२०२३/१४११, दि. १८.०४.२०२३
५. अवर सचिव, मराठी भाषा विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचे क्र. संकिर्ण-२०२३/प्र.क्र.६५/ आस्था-२, दि. १९.०७.२०२३ रोजीचे बैठकीचे इतिवृत्त.

प्रस्तावना :-

मुख्य मानल्या गेलेल्या प्रवाहापेक्षा वेगळ्या प्रवाहातील जनसमुहांच्या आणि उपेक्षित वर्गांच्या अन्य मराठी साहित्य संमेलनांसाठी अशा १० संस्थांना प्रत्येकी रु.२ लक्ष प्रमाणे अशी एकूण रु.२० लक्ष अनुदान मंजूर करण्यास व त्या अनुषंगाने करावयाची कार्यवाही व निकष संदर्भ क्र. १ येथील शासन निर्णय दि. १७.एप्रिल, २०१५ अन्वये निश्चित करण्यात आले. संदर्भ क्र.२ येथील दि.१६.०१.२०१६ च्या शासन निर्णयान्वये या योजनेकरिता रु.२० लक्ष इतक्या अनुदाना ऐवजी रु.३० लक्ष इतके अनुदान मंजूर करण्यात आले. संदर्भ क्र.३ येथील दि.२६.०६.२०१९ च्या शासन निर्णयान्वये ३० साहित्य संस्थांकरिता प्रत्येकी रु.२ लक्ष प्रमाणे असे एकूण रु.६० लक्ष इतके अनुदान मंजूर करण्यात आले. सदर निर्णय महाराष्ट्र राज्य सांस्कृतिक धोरण २०१० मधील प्र.क्र. ४ नुसार भाषा आणि साहित्य अंतर्गत अन्य साहित्य संमेलनाला अर्थसहाय्य उपलब्ध करुन देण्याच्या तरतूदीनुसार घेण्यात आला आहे.

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने दि. २४ मार्च, २०२३ च्या बैठकीत “अन्य साहित्य संमेलनासाठी” अनुदानात रु.२ लक्ष वरुन रु.५ लक्ष इतकी वाढ करण्याचा ठराव पारित केला आहे. सदरहू प्रकरणी सचिव, मराठी भाषा यांच्याकडे घेण्यात आलेल्या बैठकीत खालील बाबी निदर्शनास आल्या .

- १) शासन निर्णय दि.१७ एप्रिल, २०१५ मधील अन्य साहित्य संमेलनाची व्याख्या, उद्दीष्टे अधिक सुस्पष्टपणे करणे आवश्यक आहे.
- २) आतापर्यंत १५ ते १६ जिल्ह्यांनाच प्रतिनिधीत्व मिळत असल्याचे निदर्शनास येत असल्याने, महाराष्ट्राच्या प्रत्येक जिल्ह्याला प्रतिनिधीत्व मिळण्याच्या दृष्टीने अन्य साहित्य संमेलनाची व्याप्ती वाढविणे आवश्यक आहे.
- ३) मराठी भाषेचा प्रचार, प्रसार, विकास, संवर्धन हे मराठी भाषा विभागाचे मुख्य धोरण आहे. उक्त धोरणास अनुसरुन मराठी भाषेचा व्यवहार भाषा, ज्ञान भाषा, रोजगार भाषा या स्तरावर विकास करणे, मराठीच्या बोली भाषेचे जतन, संवर्धन करणे, मराठी भाषेच्या विकासासाठी प्रोत्साहन देणे या अनुषंगाने पुरक असे निर्णय घेण्यासाठी मराठी भाषेच्या प्रचार, प्रसारासाठी साहित्य संमेलनास उत्तेजन मिळणे आवश्यक आहे.

- ४) सदर कार्याची व्याप्ती मोठी असल्याने विविध संस्थांचे सहकार्य आवश्यक आहे. ही बाब विचारात घेता, उक्त संमेलनाच्या माध्यमातून प्रचार, प्रसार या मुलभूत उद्दिष्टांच्या विस्तारीकरणासाठी प्रत्येक जिल्ह्यात संमेलन घेणे आवश्यक आहे.

वरील बाबींचा विचार करता, मराठी भाषेचा व प्रचार, प्रसार, संवर्धन विकास हे मराठी भाषा विभागाचे मुख्य धोरण आहे. मराठी ही राज्य शासनाची अधिकृत राजभाषा आहे. मराठी भाषा विभागाच्या धोरणास अनुसरून वेगवेगळ्या योजना/उपक्रम यातून मराठीच्या सबलीकरणाचे कार्य करण्यात येत असते. त्याच कार्याचा हा एक भाग आहे. सदर परिस्थितीत अनुदानाच्या रकमेत वाढ ही बाब मराठी भाषा वृद्धीगत करण्याच्या दृष्टीने तसेच, साहित्य संमेलनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी शासनाच्या सकारात्मक भूमिकेचा एक भाग असल्यामुळे प्रत्येक जिल्ह्यात साहित्य संमेलन आयोजन करणे व जिल्हा साहित्य संमेलनाच्या अनुदानात वाढ करणे ही बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

अन्य साहित्य संमेलन या योजनेचे नाव जिल्हा साहित्य संमेलनकरून जिल्हा साहित्य संमेलनाच्या रकमेत वाढ करण्याबाबत खालील प्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे.

- १) अन्य साहित्य संमेलन योजनेचे नाव “जिल्हा साहित्य संमेलन” असे करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
 - २) जिल्हा साहित्य संमेलनासाठी ३६ जिल्ह्यात ३६ साहित्य संस्थाकरीता प्रत्येकी रु.५ लक्ष च्या मर्यादेत सन २०२४-२५ पासून रु.१८० लक्ष इतके वार्षिक आवर्ती अनुदान मंजूर करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
 - ३) उक्त योजनेसाठी होणारा खर्च मागणी क्र. झेडएफ-२ मुख्य लेखाशीर्ष-२२०५-कला व संस्कृती,०२-योजनांतर्गत योजना, (०२) (०१)-राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, (२२०५ ३२१४), ३१ सहायक अनुदाने (वेतनेतर) या लेखाशीर्षखाली उपलब्ध होणाऱ्या तरतूदीतून करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
२. सुधारीत योजनेचे **उद्दिष्टे**, निकष/व्याप्ती, अटी/ शर्ती व मार्गदर्शक तत्वे:-

उद्दिष्टे

मराठी भाषेचा व्यवहार भाषा, ज्ञानभाषा, रोजगार भाषा या स्तरावर प्रचार, प्रसार, विकास, संवर्धन करणे हे मुख्य उद्दिष्ट असेल. त्यानुसार,

- १) मुख्य मानल्या गेलेल्या प्रवाहापेक्षा (अखिल भारतीय मराठी साहित्य महामंडळाकडून आयोजित करण्यात येणारे अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन) वेगळ्या प्रवाहातील जनसमूहाच्या आणि उपेक्षित वर्गाच्या मराठी साहित्य संमेलनांना अनुदान देणे.
- २) मराठीच्या बोली भाषेच्या संवर्धनासाठी प्रयत्न करणे
- ३) प्रत्येक जिल्ह्यात सर्व प्रवाहांसाठी साहित्य संमेलन आयोजित करणे.
- ४) मराठी भाषेच्या विकासासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा प्रभावी वापर करणे.या वरील उद्दिष्टानुसार साहित्य संमेलनात कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात येईल.

निकष/व्याप्ती

महाराष्ट्रातील सर्व जिल्हे व मुख्य प्रवाहाव्यतिरिक्त (अखिल भारतीय मराठी साहित्य महामंडळाकडून आयोजित करण्यात येणारे अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन) सर्व प्रवाह म्हणजे खालीलप्रमाणे प्रवाह योजनेत अंतर्भूत होतील.

१. मराठी भाषा वाडःमयप्रकारानुसार,
२. मराठी भाषा विविध क्षेत्र प्रवाहानुसार,
३. मराठी भाषा भूभाग वाचक,
४. बोलीभाषा वाचक,
५. मराठी भाषा माहिती तंत्रज्ञान वाचक.

अटी/ शर्ती व मार्गदर्शक तत्वे

- १) महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाकडे प्राप्त होणाऱ्या, साहित्य संस्कृतीचे संवर्धन करणाऱ्या महाराष्ट्रातील साहित्य संमेलन आयोजित करणाऱ्या संस्थांच्या अर्जाचा अनुदानासाठी विचार करण्यात येईल.
- २) महाराष्ट्र शासनाकडून अर्थसहाय्य मिळण्याच्या अनुषंगाने अर्जदार साहित्य संस्थांनी अर्ज परस्पर शासनास सादर न करता, विहित नमुन्यात व विहित कालावधीत महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाकडे सादर करणे बंधनकारक राहील.
- ३) अशा संस्था, संस्था नोंदणी अधिनियम, १८६० आणि सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० अंतर्गत धर्मादाय आयुक्तांकडे नोंदणीकृत असाव्यात. मालकी हक्काने चालविण्यात येणाऱ्या संस्था अनुदानास पात्र असणार नाहीत.
- ४) अनुदानासाठी अर्ज करणारी साहित्य संस्था किंवा मंडळ किमान ५ वर्षे साहित्य क्षेत्रामध्ये कार्यरत असणे आवश्यक आहे.
- ५) अर्जदार साहित्य संस्थांनी अर्जासोबत अर्जाच्या दिनांकापूर्वीच्या ५ वर्षांच्या कामाचा अहवाल जोडणे आवश्यक राहील.
- ६) अनुदान मंजूर होणाऱ्या संस्था त्यानंतरची पुढील २ वर्षे अनुदानास पात्र असणार नाहीत.
- ७) संबंधित संस्थेने, जिल्हा साहित्य संमेलनास अर्थसहाय्य उपलब्ध करून देण्याचा प्रस्ताव, वर नमूद केलेल्या उद्दिष्टानुसार/व्याप्तीनुसार तसेच मराठी भाषेचा प्रचार, प्रसार होण्याच्या दृष्टीने कार्यक्रम/उपक्रमाच्या नियोजनाच्या प्रारूप आराखड्यासह या बाबत महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने जाहिरातीत नमूद केलेल्या कालावधीत सचिव, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ यांच्याकडे सादर करावा.
- ८) दरवर्षी होणाऱ्या जिल्हा साहित्य संमेलनात “जिल्हा साहित्य संमेलन” योजनेच्या व्याप्तीत नमूद केलेल्या वेगवेगळ्या प्रवाहानुसार कार्यक्रमाचे आयोजन करण्याचा प्रयत्न संबंधित संस्थेने करावा.
- ९) एखाद्या वर्षी संमेलनाचे आयोजन न झाल्यास त्यासाठी मंजूर करण्यात आलेली तरतूद महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने शासनास परत करावी.
- १०) संमेलनाचा तपशील संबंधित संस्थेकडून विहित वेळेत मागविण्याची जबाबदारी महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाची राहील.
- ११) महाराष्ट्र शासनाकडून उपलब्ध करून देण्यात येत असलेल्या अर्थसहाय्याचा विनियोग संबंधित संस्थेने केवळ वरील उद्दिष्टांसाठीच करण्यात यावा. कार्यक्रमाचे स्वरूप परिसंवाद व चर्चा एवढ्यापुरते मर्यादित न ठेवता वरील उद्दिष्टानुसार/व्याप्तीनुसार कार्यक्रम आयोजित करण्यात यावेत.
- १२) संमेलनाच्या आयोजनाबाबत नियम, कायदे आणि आर्थिक बाबी यांची यथायोग्य पूर्तता करण्याची संपूर्ण जबाबदारी संबंधित संस्थेची असेल.
- १३) संमेलनासाठी शासनाकडून उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या निधीचे विनियोजन प्रमाणपत्र, संमेलन वृत्तांत, सनदी लेखापालांकडून तपासून घेण्यात आलेले लेख्यांचे विवरणपत्र संमेलनानंतर ३ महिन्यांच्या आत किंवा ३१ मार्च पुर्वी जे आधी घडेल त्याप्रमाणे संबंधित संस्थेने शासनाच्या अधिपत्याखालील महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळास सादर करावे. उपयोगिता प्रमाणपत्र प्राप्त न झाल्यास पुढील वर्षीचा निधी वितरीत करण्यात येणार नाही.
- १४) संमेलनाच्या आयोजनाबाबतचा पूर्तता अहवाल कार्यक्रमाच्या फलश्रुतीच्या विवेचनासह तसेच, उपयोगिता प्रमाणपत्रासह महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने वरील माहिती प्राप्त झाल्यानंतर ३ महिन्यांच्या आत शासनाकडे सादर करावा.
- १५) जिल्हा साहित्य संमेलनासाठी शासनाकडून मंजूर करण्यात आलेल्या अर्थसहाय्यबाबतची सर्व कागदपत्रे व हिशोब महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ मुंबई किंवा त्यांचे अधिकारी यांना तपासण्याचा अधिकार असून त्यांनी मागणी केल्यास सर्व कागदपत्रे त्यांच्याकडे तपासणीसाठी सादर करावी.

- १६) महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने जिल्हा साहित्य संमेलनांसाठी मंजूर केलेले अनुदान अन्य प्रयोजनासाठी खर्च करता येणार नाही. असे केल्यास ती वित्तीय अनियमितता समजण्यात येईल व अशा संस्थेविरुद्ध गैरव्यवहाराची कारवाई करण्यात येईल.
- १७) जिल्हा साहित्य संमेलन या योजनेची वर नमूद कलेली उद्दिष्टे/ व्याप्ती विचारात घेऊन महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळाकडून संबंधित संस्थाकडून अर्ज मागविण्यासाठी वृत्तपत्रात जाहिरात देण्यात येईल. (अर्जाचा नमुना सोबतच्या प्रपत्र-१ प्रमाणे)
- १८) सचिव, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ मुंबई यांनी, संबंधित संस्थेचा प्रस्ताव “जिल्हा साहित्य संमेलन योजनेत” नमूद केलेल्या निकष व मार्गदर्शक तत्वे यानुसार आहे काय हे तपासून संस्था निवडीची कार्यवाही करावी.

३. सदर योजनेची अंमलबजावणी सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षापासून करण्यात येईल. या योजनेतर्गत होणारा खर्च मागणी क्र. झेडएफ-२ मुख्य लेखाशीर्ष-२२०५-कला व संस्कृती, ०२-योजनांतर्गत योजना, (०२(०१)-राज्य साहित्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, (२२०५३२१४), ३१, सहायक अनुदाने (वेतनेतर)“ या लेखाशिर्षाखाली उपलब्ध होणाऱ्या अनुदानातून भागविण्यात यावा.

४. सदर शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.४०९-अ/१४४३, दि.०७.०८.२०२४ व वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.४९७/व्यय-४, दि.२१.०८.२०२४ अन्वये दिलेल्या मान्यतेस अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संकेतांक क्र. २०२४१००३१२१५०५९१३३ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षात्कीत करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(नितिन जो.डंगारे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई,
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
३. मा.मंत्री (मराठी भाषा) यांचे खाजगी सचिव / विशेष कार्य अधिकारी, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा.राज्यमंत्री (मराठी भाषा) यांचे खाजगी सचिव / विशेष कार्य अधिकारी, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा.सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव/स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
६. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानसभा/विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई,
७. मा.समिती प्रमुख व सदस्य, मराठी भाषा समिती, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई,
८. मा.मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
९. सर्व मंत्रालयीन विभागांचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
१०. प्रबंधक, लोक आयुक्त आणि उप लोक आयुक्त कार्यालय, मुंबई,
११. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ /२ (लेखापरीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई / नागपूर,
१२. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई,
१३. निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई,
१४. वित्त विभाग (व्यय-४/अर्थसंकल्प-१४) मंत्रालय, मुंबई,
१५. अपर मुख्य सचिव (मराठी भाषा विभाग) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
१६. संचालक (माहिती व वृत्त) , माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई,
१७. अध्यक्ष / सचिव, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई,
१८. सर्व अवर सचिव, मराठी भाषा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१९. भाषा - ३ (संग्रहार्थ).